

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԳՐԻՉՆԵՐ ՅԱՏԱՆԱ

Կիլիկիոյ հայկական իշխանութեան շրջանէն Ատանայի մէջ գործող սակաւաթիւ գրիչներ ձիւնը Ժողովարանի մէջ, զարուստ ապրող Ստեփանոս Գրիչը և Կոստանդին Զահան: Յաջորդ երեք զարբերը զրկեց թուրքի տնտեսական ծախսի: զարուստ երեւան եկող ընդհանուր մշակութային շարժման մէջ Ատանան ալ կ'ընծայէ մեղի տառնեակ մը գրական աշխատանքներ, որոնք առաւելագոյն ծիսական մատենաներու ընդօրինակութիւններ կատարած են:

Ա.— ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԳՐԻՉ.— Ատանայի մէջ, 1244-ին, բոլորգործ օրինակած է Սմբատ Գունդուստապի համար,

1.— Յաղագս Բնութեան, Գրիգոր Նիւսացի.— Յիշատակարանը Ձեռագրաց, Գրեգորի Կթղ.: Անթիլիաս, 1951, էջ 451, 953 և 957, ուր գրեթէ անունը նշանակուած է Յաղագս Կաղնութեան:

2.— Ստեփանոս Գրիչ, Արիստոտէլի, Նախորդին հետ մէկ տուածի մէջ:

Բ.— ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ՔԱԶԱՆԱՅ, մականուն Գունաթ, 1284-ին, Ատանայի Ս. Աստուածին եկեղեցին հովանիին ներքեւ, օրինակած է Ս. Ներսէս Շնորհալիի Գրաքիւնքը, խոշոր բոլորգործ, Կոստանդին տէր Գր. Օլիկի համար.— Աճառեան, Յուլի 26. Թարգմանի, Վիեննա, 1910, էջ 14:

Գ.— ԽԱԶԱՆԱՅ ԳՐԻՉ, 1290-ին օրինակած է մէկ Անտարքս, բոլորգործ.— Մ. Վ. Քէլիշեան, Յուլի 26. Զմամու, 1964, Թ. 17:

Կարծէ յիշել այստեղ Ոսկեհեր Գանաւան, որ կը տառնայ Նախ Անտարքս մը, 1292-ին, զաղափարուած Գեորգ Վարդապետի ձեռքով (Մարտի 1 Լրագիր, Կ. Պոլիս, 1891, Մարտ 2, էջ 4), և ապա Շապի Մարգարէի գիրքը նշանաւոր գրիչ Ստեփանոս Գրիչի գրեցանք օրինակութեամբ և Պողոս Առաքելի Թուրքի Պետրոս Գահանայի գրչութեամբ, 1297-ին, Ս. Ղազարի Տաճար

րիմ համար, զոր ինքը կանչեց տուած էր Ատանայի մէջ.— Յուլի 26. Ս. Յակոբեան, Գ. Հատոր, էջ 276-8:

Նժանդէս՝ Ատանայի Պաշտօնի կրօնաւորը, որ կը տառնայ Դաւիթ Անյաղթի երկերուն ժողովածոն, որուն մէջ ունի հետեւեալ յիշատակարանը.— Վերջ որը սպասուող էր բանի ճշմարիտ բանասիրացն, սուրբ բարոնապետը և բարունիք և աշակերտեալը և համարէն զասը նոր Սիոնի, յիշեցէ զամենամեղ հողիկս պիտականուն իշխատուր կրանաւոր, որ եմ ի գաւառէ Կիլիկիա, ի քաղաքէ Ատանո, և տարաշխարհիկ գոյով յաշարհի յարեւելք տեսի զայս շարադրութիւն իմաստասիրացն և ցանկացաւ սմա քանդի բաղում իմաստը հաւաքելու կա ի սմա, և ստացաւ զայս յիշատակ ինձ և ծնաւորաց իմոց հողեւորացն և մարմնաւորացն և ամենայն արեւանառու մերձաւորացն: Եւ յետոյ ի գաւառին Եկեղեցաց ի Վանս Սրբոյն Գեորգեան գտի զսակաւ վերջնազմիկս՝ ողեալ ետամենին Դաւիթ անյաղթ փրկիսփախի, և մեկնեալ տիեզերալոյս Կաթողիկոսին Հայոց Տեառն Ներսիսի, և ետու գրել և գաս: Արդ որը աւելորդ ընթեռնելով կամ զաղափար առնելով, յիշեցէ սրտի մտաւ ի սրբամատոյց աղաւթս ձեռ, զհամարէն աշխատեալն ի սմա և դիմ աշարժանութիւնս. և Աստուած մեղ յիշողացէ և մեղ յիշեցոց առհասարակ ողորմեացի, ամէն ամէն և եղցի: Ի Թվ. չնգ [= 1337] ի յաղոստոս լան գրեցաւ վերջի մանրագծիկս (Ձեռ. Ս. Յ. Թ. 1291, Թղ. 518բ):

Դ.— ԳՐԻՉԳՐԻՉ ԵՐԻՇ, 1605-ին օրինակած է Հաւաքածոյ մը, բոլորգործ, Կիլիկիոյ Յովհաննէս Դ. Անթիպի Կաթողիկոսին համար.— Սիոն, 1932, էջ 120:

Ե.— ՄԱՆՈՒԿ ԳՐԻՉ, 1610-ին օրինակած է Ձեռնարկութեամբ Մարտոյ մը, Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին հովանիին տակ.— Կիլիկիոյ երեւան Բարդէն Ա. Կաթողիկոս,

Պատմ. Կթղ. Կրթիկիոյ, Անթրիքս, 1939, էջ 224: Զեռ. Զմմառու, Թ. 92:

2.— ԱՐԲԱՀԱՄ ԵՐԷՅ, 1639-ին օրինակած է Շարակինց ժր, Ս. Աստուածածին և Ս. Ստեփանոս եկեղեցիներու հովանիին տակ, Կրթիկիոյ Սիմէոն Բ. Սեբաստացի Կաթողիկոսին պատուէրով.— Պատմ. Կթղ. Կրթիկիոյ, էջ 309: Զեռ. Ս. Գ. Թ. 1984:

է.— ՄՈՎԱԶԻՍ ԴՊԻՐ, ԳՐԻՉ ԵՒ ԿԱԶ—ՄՈՂ, որդի Մահանայի Պալիէ և Պաղտատի, աշակերտ Միքայէլ Քահանայի և Հոռմկլացի Գրիգորի, 1646-ին օրինակած է մէկ Շարակինց.— Զեռ. Ս. Գ. Թ. 2146:

Ը.— ՍԱՀԱԿ ԳՐԻՉ, 1659-1702, որդի Թորոսի և Հեղինէի, եղբայր Ղազարի, Կերակոսի և Իշխանի. օրինակած է Ատանայի մէջ, Ս. Աստուածածին և Ս. Ստեփանոս եկեղեցիներու հովանիին տակ,

1.— Շարական, բոլոր դրով, 1659-ին, երբ տակաւին դպրի էր.— Սիւրբէեան Արաւազդ Արքեպոս., Յուցակ Զեռ. Հալէպի, Բ. Հատոր, 1936, Հալէպ, էջ 149:

2.— Մաշտոց, 1671-ին, էր քահանայութեան շրջանին, զարմեալ բոլորգիր.— Նոյն, էջ 80:

3.— Մաշտոց և Գամաարան, 1702-ին, բոլորգիր.— Յուցակ, Զեռ. Վիեննայի, Բ. Հատոր, 1963, Թ. 1001:

Թ.— ՍԱՐԳԻՍ ԴՊԻՐ ԱՏԱՆԱՅԻ, ԳՐԻՉ, ՆԿԱՐՈՂ ԵՒ ՄԱԳԱՂԱԹ ՇԻՆՈՂ, որդի Սարգիս Քահանայի և Սառայի, հայր ոսկերիչ և գրագիր Ղաբլանի, 1661-ին օրինակած և նկարադրողած է յաջողապէս, էր շինած մագաղաթին վրայ, մէկ Շարակինց, բոլորգիր.— Զեռ. Ս. Գ. Թ. 1230:

Ժ.— ԳՐԻԳՈՐ ԳՐԻՉ, աշակերտ Տէր Միքայէլ Քահանայի, 1679-ին օրինակած է, բոլոր դրով, Ս. Աստուածածին և Ս. Ստեփանոս եկեղեցիներու հովանիին տակ, մէկ Մաշտոց, ի վայելումն Տէր Պետրոսի.— Հանդէս Ամսօրեայ, 1960, էջ 562-3:

Այստեղ կ'աւելցենք նաեւ Ժողովածոյ ժր, օրինակուած 1679-ին, Ատանայի Ս.

Աստուածածին եկեղեցիին հովանիին ներքեւ, Նորո դրով, որուն Գրիշը կը փայտեայտ.— Ծուցակ Զեռագրաց Ս. Յակոբեանց, Դ. Հատոր, էջ 122, Թիւ 425:

ԺԱ.— ԻՍԿԷՆՏԷՐ ԴՊԻՐ, ԳՐԻՉ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, որդի Պողոսի և Ռանմի, Ատանայի մէջ,

1.— Մաշտոց, օրինակած է 1693-ին, բոլոր դրով, ի վայելումն Տէր Յովհաննէսի.— Զեռ. Ս. Գ. Թ. 1382:

2.— Ճաշոց, նորոգած է 1694-ին.— Պատմ. Կթղ. Կրթիկիոյ, էջ 303:

ԺԲ.— ՍԱՐԳԻՍ ԵՐԷՅ ԱՏԱՆԱՅԻ, ԳՐԻՉ, 1724-1751?, որդի Յովհաննէսի և Մարգարտի.— Օրինակած է,

1.— Ժողովածոյ, 1724-ին.— Զեռ. Ս. Թ. 1537:

2.— Սահմանք Իմաստաւիրութեան, Դաւիթ Անյաղթի, 1734-ին, աստուածաբանութեան աշակերտ Տիրացու Մեարոպ Ղաւրֆայի պատկանող ձեռագրէն, Ս. Աստուածածին և Ս. Ստեփանոս եկեղեցիներու հովանիին տակ.— Յուցակ Զեռ. Ս. Յակոբեանց, Ե. Հատոր, էջ 33, Թիւ 522:

3.— Մեկնութիւն Երզնայի, Գր. Նարեկացիի, 1737-1751 թուականներուն, Տրովադայի (≈ Ատանայ) մէջ, Ս. Աստուածածին և Ս. Ստեփանոս եկեղեցիներու հովանիին տակ.— Պատմ. Կթղ. Կրթիկիոյ, էջ 498: Զեռ. Զմմառու, Թ. 138:

ԺԳ.— ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻՉ, 1727-ին օրինակած է Քարոզգիրք, Զմբան Հատոր, Գր. Տաթեւացիի, Ատանայի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, բոլոր դրով.— Սիւրմէեան, Յուցակ Զեռ. Երուսաղէմի, Ա. Հատոր, Վենետիկ, 1948, էջ 245:

ԺԴ.— ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳՐԻՉ, 1744-ին օրինակած է մէկ Պանդանալգիրք (Համայնի) ի վայելումն Առաքելի.— Յուցակ. Զեռ. Զմմառու, Թ. 260:

Ն. ԵՊՍ. ՄՈՎԱԶԻՍ